

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษ ล้วนเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ประเด็นปัญหาใหญ่ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในเรื่อง “การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น” ซึ่งกลายมาเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ ส่งผลกระทบต่อบุตรในวัยศึกษาที่จะเป็นอนาคตของสังคมต่อไป ผลกระทบดังกล่าวสร้างความบอบช้ำทั้งทางร่างกายและจิตใจของตนเอง รวมทั้งคนในครอบครัว ตลอดจนสังคมโดยรวมอย่างมาก บุตรต้องสูญเสียโอกาส เสียอนาคต บ้างต้องเสี่ยงชีวิตให้กับความผิดพลาดนั้น

ผู้วิจัยเห็นพ้องกับหลายฝ่ายว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการเลี้ยงดูและอบรมบุตร ให้เป็นผู้มีจิตสำนึกควบคู่กับความเจริญเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพทั้งความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม รู้เท่าทัน เข้าใจ สามารถประเมินสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และปรับตัวที่ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคม

หลักธรรมในพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนามนุษย์พร้อมกันไปทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านความประพฤติ (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา คือ พัฒนาพร้อมทั้งภายนอกและภายใน อันเป็นการพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์แก่ชีวิต ๓ ประเภทคือประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน และประโยชน์ร่วมกัน โดยครอบคลุมประโยชน์ ๓ ระดับคือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์เบื้องหน้า และประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาและนำหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้ในการอบรมสั่งสอนบุตร

๕.๑.๑ สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบุตรในสังคมไทยปัจจุบัน

บุตร ลูกสาว หรือคำอื่นๆ ที่ใช้เรียก ซึ่งอยู่ในปกครองดูแลของบิดามารดา เมื่อเจริญเติบโตเป็นสตรีเต็มวัย จะมีบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งในสังคม และบทบาทสำคัญที่สุดที่ธรรมชาติมอบให้ คือ ความเป็นแม่ เพราะแม่มีหน้าที่จรรโลงไว้ซึ่งมนุษยธรรมในตนเอง ถ่ายทอดมนุษยธรรมอย่างมั่นคงยั่งยืนแก่บุตรต่อไป อันมีนัยสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงของสังคม ในฐานะที่ครอบครัวเป็นสถาบันหลักของสังคม

การเปลี่ยนแปลงประเทศในหลากหลายด้าน กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อเพศสภาพ และบทบาทของสตรี การให้คุณค่าความสำคัญต่อตัวเลขความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยไม่

คำนึงถึงสังคมโดยรวม ตลอดจนคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทำให้กลุ่มวัยรุ่นนบุรีจึงตกอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อปัญหาใหญ่ ๔ เรื่องคือ

(๑) เรื่องทางเพศ ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ เช่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เอดส์ การเสียชีวิตของทารกในครรภ์ ทารกน้ำหนักตัวน้อย พัฒนาการช้า การลักลอบทำแท้งผิดกฎหมาย ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง หรือเด็กกำพร้า แม่วัยใสหรือแม่วัยรุ่นเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน สูญเสียโอกาสในการศึกษา ได้รับผลกระทบทางจิตใจจากภาวะความเครียด วิตกกังวล และซึมเศร้า เกิดปัญหาทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ซึ่งมีสาเหตุจากปัจจัยแวดล้อมหลายอย่าง โดยเฉพาะการขาดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการขาดความรับผิดชอบ

(๒) เรื่องความรุนแรง ส่งผลกระทบทั้งการพัฒนาทางสังคม อารมณ์ การเรียนรู้ และยังนำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยง เช่น การใช้สารเสพติด การมีปัญหาด้านจิตและสังคม สาเหตุจากทัศนคติต่อพฤติกรรมความรุนแรง โมโหง่าย การซึมซับเอาพฤติกรรมความรุนแรงไว้ ครอบครัวไม่สมบูรณ์ ทะเลาะเบาะแว้ง บิดาหรือมารดาเสียชีวิตหรือหย่าร้าง ขาดการดูแลเอาใจใส่ มีปัญหาสุขภาพจิต เช่น หวาดผวา ไม่ไวใจใคร ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ในรายที่เป็นเหยื่อได้รับบาดเจ็บหรือพิการ พัฒนาการทางร่างกายช้า ส่งผลให้มีปัญหาทางการเรียน หากไม่ได้รับการเยียวยาอย่างถูกวิธี มีแนวโน้มจะกลายเป็นผู้ใช้ความรุนแรงเสียเอง ในรายที่ถูกล่วงเกินทางเพศ อาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีอาการทางจิต หรือคิดว่าตนเองได้สูญเสียคุณค่าความเป็นมนุษย์

(๓) การใช้สารเสพติด ปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ ล้วนเป็นภัยร้ายแรงที่ทำลายทรัพยากรมนุษย์และความมั่นคงสงบสุขของสังคมเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในฐานะผู้เสพและผู้ค้ามีมากกว่าเสพอ่างเดียว พบแนวโน้มการกระทำความผิดของเยาวชนหญิงมากขึ้น รวมถึงการขายบริการทางเพศเพื่อหารายได้จำนวนมากในช่วงเวลาสั้น ๆ ผลเสียด้านสุขภาพอนามัย ทำให้ร่างกายอ่อนแอ โรคติดต่อจากอุปกรณ์เสพยาร่วมกัน ความคิดอ่านช้า ความจำเสื่อม จิตหลอน และอาจเสียชีวิต ส่งผลเสียด้านเศรษฐกิจและสังคม และกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ

(๔) การใช้จ่ายเงินเกินตัว หรือใช้ชีวิตโดยปราศจากทิศทาง พบเด็กและเยาวชนเข้าสู่วงจรการเล่นพนันฟุตบอลมากขึ้น รวมทั้งการใช้สินค้าฟุ่มเฟือย สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า ดิตยา เที่ยวกลางคืน ดิตเกม ก่อให้เกิดปัญหาทั้งอุบัติเหตุ ยาเสพติด อาชญากรรม การทะเลาะวิวาท ตลอดจนการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ แม่วัยใส ส่งผลต่อคุณภาพประชากรในระยะยาว

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา พบว่า ความไม่รู้ไม่เข้าใจพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจตามธรรมชาติที่เป็นไปตามวัย ตลอดจนไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้ เพราะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีปัญหา ขาดคน

ชี้แนะ ขาดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ไม่มีแบบอย่างที่ดี ไม่รู้จักการเลือกคบเพื่อน จักจ่ายใช้สอยไม่เป็น หรือเลือกสถานที่สิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก

๕.๑.๒ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการอบรมสั่งสอนบุตร

พระพุทธศาสนามีหลักการสอนความเป็นจริงตามกฎธรรมชาติ ที่เป็นธรรมดาดูอยู่อย่างนั้น และความสัมพันธ์กันของธรรมทั้งหลายที่เกิดและดับตามเหตุปัจจัยเป็นปกติ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญในการศึกษาและพัฒนาตนเองโดยสัมพันธ์กันทั้งภายนอกภายใน ให้เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริงดังกล่าว ผลที่ได้คือ ท่าทีหรือทัศนคติที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจนบรรลุถึงผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต เพื่อชีวิตที่ดีงามแบบยั่งยืน

(๑) หลักธรรมเพื่อการพัฒนาตนเอง หลักไตรสิกขา หรือสิกขา ๓ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป เป็นระบบการศึกษาที่รวมเอาหลักธรรมทั้งหมดที่พระพุทธองค์ทรงสอนตลอดชีวิต ชนิดที่ทำให้สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตได้ เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ นำไปสู่ความสุขและอิสรภาพอย่างแท้จริง และในขั้นสูงสุดคือการบรรลุหรือเข้าถึงจุดหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน หรือความหลุดพ้น ถือว่าเป็นระบบการปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์

(๒) หลักธรรมเพื่อการพัฒนาครอบครัว ความสุขอย่างมั่นคงของครอบครัวต้องอาศัยปัจจัยทางกายภาพ คือพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ให้พอกับการมีปัจจัยสี่พอเพียงเพื่อการบริโภค การมีทรัพย์ ใช้จ่ายทรัพย์ โดยไม่เป็นหนี้ เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ยิ่งไปกว่านั้น ความประพฤติที่สุจริตทั้งกาย วาจา และใจย่อมสร้างความภูมิใจ สุขใจ อิ่มอกอิ่มใจมาสู่ครอบครัว

ความสัมพันธ์ในระหว่างสามี-ภรรยาก็เป็นเรื่องสำคัญ หลักธรรมการครองคู่ระหว่างสามี-ภรรยาต้องเริ่มจากความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน มีการปรับตัวเข้าหากัน ด้วยความอดทน เสียสละ ที่สำคัญ ทำทุกอย่างด้วยความรักความเมตตาต่อกัน

บุตรพึงปฏิบัติหน้าที่ของตนตามหลักทศ ๖ ในบริบทต่าง ๆ คือในฐานะบุตร ในฐานะภรรยา/สามี และในฐานะมารดา

(๓) หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม คุณสมบัติของสมาชิกในสังคมตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างน้อยต้องเป็นผู้มีศีล ๕ มีพรหมวิหารที่จะเป็นการตั้งจิตปรารถนาดีต่อผู้อื่น คิดช่วยเหลือเมื่อเดือดร้อน ยินดีในความอยู่ดีมีสุข และวางใจสมควรแก่เหตุ แล้วรู้จักเกรงกันอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้อยู่ร่วมกันได้ ด้วยการแบ่งปันสิ่งของ วาจาไพเราะ ทำประโยชน์อย่างเสมอต้นเสมอปลาย

(๔) หลักธรรมเพื่อผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตและพัฒนาชีวิตให้ถึงจุดหมาย ผลสำเร็จในการทำงานอาชีพย่อมอาศัยจักร ๔ อันเป็นหลักธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ความเจริญ ประกอบกับ

อิทธิบาท ๔ ที่เป็นขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติควบคู่กันย่อมถึงความสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างแน่นอน

การพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาก็เพื่อให้บรรลุถึงผลประโยชน์ที่มุ่งหมาย ๓ ชั้น คือประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด และเพื่อเป็นไปใน ๓ ด้านคือเพื่อประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวม

โลกธรรม ๘ ก็น่าเป็นพื้นฐานที่ใคร ๆ ไม่พึงได้ในโลก ๕ ประการก็คือ การพิจารณาอภินิหารปัจจุเวกขณะเนื่อง ๆ ก็น่า เพื่อความมีสติ มิให้ตกอยู่ในความประมาทมัวเมา และหลงประพติจริตทางกาย วาจา ใจ

๕.๑.๓ วิธีประยุกต์หลักธรรมมาใช้ในการอบรมสั่งสอนบุตร

(๑) แม้ที่พัฒนาดนเองดีแล้ว ย่อมเป็นแบบอย่างสำคัญแก่บุตรในการพัฒนาดน ทำหน้าที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจตามมุมมองของพระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติตามทางสายกลาง พัฒนาความรู้โดยนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาปฏิบัติให้เกิดขึ้นพร้อมในชีวิตประจำวันตั้งแต่บุตรเยาว์วัย ให้เกิดเป็นการพัฒนาพร้อมทั้งภายนอกภายใน โดยอาศัยความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน ดำเนินไป สร้างความคุ้นเคยกับปัจจัยแวดล้อมที่ดี อาศัยความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด

บุตรที่ถูกฝึกฝนบนรากฐานของความคิดแบบใช้เหตุผล ย่อมเกิดสติปัญญาพิจารณาสิ่งรับรู้ที่ผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น กาย เพราะความเคยชินในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ พิจารณาสภาวะแวดล้อมทุกอย่างด้วยเหตุผลได้ ไม่ปล่อยให้ความลุ่มหลงครอบงำ ย่อมจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ตามควรแก่เหตุปัจจัย โดยไม่เป็นผู้ก่อปัญหาเสียเอง

(๒) ในการพัฒนาครอบครัว ความพร้อมในปัจจัยสี่ย่อมเป็นพื้นฐานให้การกินอยู่เป็นไปอย่างไม่มีผิดเคือง สิ่งสำคัญคือสมาชิกในครอบครัวต้องประพฤติตนเป็นผู้มีธรรม ต่างคนต่างทำหน้าที่ในส่วนของตนมิให้ขาดตกบกพร่อง ซื่อสัตย์จริงใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยความรัก ความเข้าใจ และเมตตาต่อกัน

(๓) สังคมที่สมาชิกของสังคมเป็นผู้มีปกติมีศีลอย่างต่ำ ๕ ข้อซึ่งเป็นมาตรฐานความประพฤติสุจริตทั้งกาย วาจา และใจเป็นปกติ ย่อมอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสะดวก ไม่เบียดเบียนบีฑากันให้ต้องเดือดเนื้อร้อนใจ พื้นฐานทางจิตตามหลักพรหมวิหาร และการปฏิบัติตามหลักสงเคราะห์กัน (สังคหัตถุ) ย่อมช่วยประสานและยึดเหนี่ยวสังคมไว้ด้วยกันได้

(๔) การพัฒนาชีวิตให้ถึงจุดหมายและผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต อาศัยหลักจักร ๔ เตรียมความพร้อมเป็นพื้นฐาน แล้วลงมือปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ย่อมประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างแน่นอน นอกจากนี้ พึงระลึกและปฏิบัติตามหลักที่พระพุทธองค์ทรงปฏิบัติจนได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ คือหลักอุปัฏฐาธรรม ๒ เพื่อเป็นกำลังใจให้พยายามต่อไป อย่างน้อยที่สุดใน

ขั้นต้น ได้บรรลุถึงผลประโยชน์ที่มุ่งหมาย ๓ ชั้น คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด จิตที่พัฒนาถึงขั้นนี้ ย่อมเป็นผู้ดำเนินชีวิตแบบโลกียะด้วยจิตปรมาตม์ มีความสุขเต็มอ้อมอยู่ภายใน ไม่ต้องแสวงหาจากภายนอก เพราะได้บรรลุจุดหมายแห่งชีวิตตน จึงพร้อมจะทำได้เพื่อผู้อื่นได้เต็มที่

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

๕.๒.๑ การดำเนินนโยบายการส่งเสริมให้สตรีได้ทำหน้าที่แม่อย่างเต็มภาคภูมิ

(๑) สร้างค่านิยมในสังคม เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยตนเองเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของผู้หญิง เพราะเป็นงานสร้างคน สร้างอนาคตความมั่นคงของประเทศชาติ

(๒) สตรีในปัจจุบันมีการศึกษาและมีศักยภาพสูงสามารถทำงานในระดับบริหารเทียบเท่าบุรุษได้ สังคมควรให้โอกาสสตรีเพื่อทำหน้าที่แม่อย่างเต็มเวลา ด้วยศักยภาพของเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถทำงานที่บ้านได้ ดูแลลูกได้ใกล้ชิด

(๓) สร้างทัศนคติใหม่ให้งานแม่บ้านเป็นงานที่มั่นคง ที่ผ่านมาสังคมโดยรวมไม่ให้ความสำคัญ ถูกมองว่าเป็นอาชีพที่ไม่มีรายได้ และไม่มีสถานะใด ๆ ในสังคม

(๔) เตรียมความพร้อมให้บุตรทั่วไป โดยการจัดอบรมสัมมนาเรื่องการดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา

(๕) จัดทำโครงการเตรียมความพร้อมการเป็นแม่วิถีพุทธแก่สตรีที่มาฝากครรภ์ในโรงพยาบาลต่าง ๆ ทั่วประเทศทั้งภาครัฐและเอกชน

๕.๒.๒ การนำภูมิปัญญาแนวพุทธเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ โดย

(๑) บูรณาการเข้าในทุกกิจกรรมการศึกษา มุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดปัญญาผ่านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง

(๒) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และให้เห็นความสำคัญตามนัยแห่งความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ สร้างทัศนคติที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฐิขึ้นในสังคมให้ได้

(๓) ผลสำเร็จของการศึกษาต้องไม่วัดจากผลการสอบเพียงอย่างเดียว แต่ต้องประเมินจากการพัฒนาตนเอง มีความรู้ความเข้าใจโลกและชีวิต สามารถปรับท่าทีต่อสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ดำรงอยู่ด้วยความสุขโดยไม่ต้องเสาะแสวงหา มีสำนึกในหน้าที่ของตน ทั้งพร้อมที่จะทำเพื่อผู้อื่น

(๔) ส่งเสริมบทบาทของวัดและพระสงฆ์ให้มีส่วนร่วมในการอบรม ชี้นำ โดยเฉพาะการเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สงบเรียบง่าย ตามพระธรรมวินัย เพื่อเป็นแบบอย่าง หรือแรงบันดาลใจแก่ผู้พบเห็นได้เกิดศรัทธา และประพฤติปฏิบัติตาม

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ศึกษาเปรียบเทียบการตั้งครรภ์ของกลุ่มบุตรที่ศึกษาปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาและกลุ่มอื่น ๆ ในช่วงอายุเดียวกัน

(๒) ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้เหตุผลแก้ปัญหาของกลุ่มบุตรที่ได้รับการเลี้ยงดูตามแนวพระพุทธศาสนา และกลุ่มอื่น ๆ ในช่วงอายุเดียวกัน

(๓) การศึกษาเปรียบเทียบผลของก่อนและหลังการปฏิบัติธรรมที่มีต่อทัศนคติในการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร